

NOTISER

ETT MONUMENT FÖR DE MONUMENTLÖSA

Om man slår upp sitt exemplar av Strindbergs lilla novell "Betraktelser på kyrkogården" från 1896, som handlar om Cimetière du Montparnasse i Paris, kan man läsa om ett särskilt vackert monument: "det är skulpterat i röd granit, det bär ingen inskrift. Jag har länge förväxlat det med den spruckna kolonnen, Minnesmonumentet, till hågkomst av dem som sakna monument."

Det är närliggande, för en filosof, att uppfatta detta som ett exempel på Russells paradox eller barberarparadoxen – den om barberaren som bara får raka dem som inte rakar sig själva. Monumentet är för dem som saknar monument, vilket innebär att dessa har ett monument, vilket innebär att monumentet inte är för dem, eftersom de i så fall har ett monument, vilket gör dem utan monument, vilket ...

Russell fann sin paradox år 1901 och skrev om den i ett brev till Frege år 1902, men det sägs att man i Göttingen kände till problemet redan på tidiga 90-talet. Det låg väl i luften, Pariserluften, eller så hade någon läst Strindberg.

ROBERT CALLERGÅRD

LENA ANDERSSON OCH POPPER

Lena Andersson har under 2000-talet varit kulturdebattens kanske främsta kritiker av den postmodernistiska och socialkonstruktivistiska kunskapsnihilismen och värderelativismen. För detta vill jag ge henne mycket beröm; och jag är helt säker på att Karl Popper skulle gjort detsamma. Hon har dessutom varit en hård kritiker av identitetspolitiken, vilket hon förtjänar lika mycket beröm för; jag tror Popper skulle instämt även här.

I mars i år kom hon ut med boken *Om falsk och äkta liberalism*, i vilken Popper, författare till *The Open Society and Its Enemies*, kallas en falsk liberal. Och inte nog med det. Han beskylls dessutom för att ha banat väg för den postmodernistiska kunskapsnihilismen. Hur går detta ihop?

I sin bok försöker Andersson utveckla en specifik syn på kunskapsinhämtning och på politik som grundad i moralfilosofi. Efter läsningen

ekade i mitt huvud uttrycket ”Det är lättare att vara kritisk än att vara konstruktiv”. Hon försvarar helt överraskande en rationalistisk platonsk-aristotelisk kunskapsteori och en libertariansk (Nozickiansk) naturrättslära. Den empiriskt sinnade socialliberalen Popper kallas falsk liberal därför att han varken omfattar den nämnda kunskapsteorin eller naturrättsläran. Båda sakerna måste enligt Andersson varje äkta liberal omfatta.

Jag skakade på huvudet när jag lade ifrån mig boken. Och om Popper visste hur han blivit framställd, så skulle han nog sucka i sin grav. Inte därför att han inte lever upp till Anderssons äkthetskontroll. Här om skulle han säkert bara säga ”Är detta äkta liberalism vill jag verkligen inte kallas liberal”. Sucken skulle komma därför att Andersson i tre avseenden ger en felaktig beskrivning av hans filosofiska positioner.

1. Popper sägs ha varit emot spekulation (s. 35–36, 126), men det är fel. Han ansåg att metafysisk spekulation ibland är en förutsättning för att få kunskap om världen, och gick hårt åt positivisterna som ansåg den meningslös. Men till skillnad från Andersson, så ansåg han att spekulationer om världen måste ordentligt förbindas med empiriska data innan de börjar betraktas som sanningslika.

2. En av Anderssons nödvändiga betingelser för att få kalla sig äkta liberal är att man förkastar nominalismen (s. 18). Farväl alla ni skenliberala brittiska empirister. Och också Popper framställs som nominalist (s. 127–28), men till skillnad från de brittiska empiristerna var han inte det.

En yttlig läsning av kap. 11: II i *The Open Society and Its Enemies* utan verklig kännedom om Poppers andra böcker har hos Andersson gett upphov till den felaktiga tron att Popper var nominalist. Faktum är att Popper utvecklade en ontologi enligt vilken vår värld är skiktad i tre typer av världar: den materiella verkligheten (värld 1), den verklighet som består av medvetandeakter (värld 2) och en värld av abstrakta objekt (värld 3). De abstrakta objekten i värld 3 är människoskapade, och alltså inga platonska idéer, men hans uppfattning om värld 3 har trots detta inget som helst gemensamt med en nominalistisk uppfattning av abstrakta objekt. I det nämnda kapitelavsnittet kritiserar Popper den platonsk-aristoteliska *definitionsläran*, mot vilken han ställer en nominalistisk sådan, men det gör honom inte till nominalist i den av Andersson definierade meningen. Det centrala för honom är att kritisera den platonsk-aristoteliska tron på helt säker kunskap och i stället förorda sin egen fallibilistiska kunskapsrealism.

3. Popper gjorde sig först ett filosofiskt namn p.g.a. sin falsifierbarhetsprincip, med vilken han ansåg man kunde skilja vetenskap från metafysik. I början gav han den mycket hårda och bestämda formuleringar,

men efterhand blev formuleringarna innehållsligt tunnare och tunnare. Till slut betydde den bara att en empirisk vetenskaplig teoribyggnad måste på något sätt i princip kunna stöta på data som inte stämmer med teorin. I slutet på 1970-talet slutar han i tysthet att använda termen. Andersson relaterar sig enbart till den tidige Popper (s. 35, 83), och för det må hon kanske vara ursäktad. Men när saken adderas till punkterna 1 och 2 blir det ändå viktigt. Det för mig till nästa påpekande: Andersson gör Popper delansvarig för vår tids kunskapsnihilism.

Under hela sitt liv försvarade Popper en både anti-positivistisk och anti-platonistisk kunskapsrealism. Han utgår (likt Andersson) från att naturen har en bestämd struktur oberoende av språket, och att vi kan få viss kunskap om den. Hur Andersson kan få detta till att Poppers åsikter "drar i riktning mot" (s. 51) kunskapsnihilism, och att dagens kunskapsnihilister är "efterföljare" (s. 36) till Popper är för mig en verklig gåta.

Kanske har hon inom sig känt på sig att vissa saker hon säger inte stämmer. Ty hon föregriper kritik från filosofer genom att i förordet säga att hon skrivit sin bok i egenskap av skönlitterär författare. Märkligt, eftersom hon sedan i boken deklarerar att hon har platonsk-aristoteliska åsikter med vars hjälp hon vill komma åt alla sofisterna. Jag citerar:

Denna text är skriven i min egenskap av författare med filosofiska intressen och det är så den önskar bli läst. I min skönlitteratur gestaltar jag världen genom människor som möts och testas mot varandra, här genom idéer som utsätts för samma förfarande. Som författare tillåter jag mig att presentera förutsättningar och samband som prövas av sin giltighet och användbarhet, på det sätt som också romanfigurernas halt avgörs av om de engagerar fantasin och vidgar förståelsen. (s. 11)

Men Popper kan inte behandlas som en romanfigur. Han föddes 1902 och dog 1994.

INGVAR JOHANSSON

Medarbetare i detta nummer av *Filosofisk tidskrift*: Lars Bergström är redaktör för tidskriften, Katharina Berndt Rasmussen och Åsa Burman är forskare på Institutet för framtidsstudier, William Bülow är postdoc på The Stockholm Centre for the Ethics of War and Peace vid Filosofiska institutionen i Stockholm, Bertil Kristerson har doktorerat i tros- och livsåskådningsforskning, Nicolas Olsson Yaouzis är forskare vid Filosofiska institutionen i Stockholm och Ruben Wiwe är gymnasielärare vid Rudbecksgymnasiet i Sollentuna.